

Шеленкова Наталія Леонідівна
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
м. Умань

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ПОЧУТТЯ ПРОВИНИ

Актуальність дослідження почуття провини пов'язана і з моральною кризою в суспільстві, з нестабільністю суспільної ситуації. За таких умов ускладнюється процес самореалізації, що може викликати в особистості почуття провини, яке позначається на особливостях ставлення до самої себе й інших людей.

Почуття провини як емоційне явище – попри його соціальну детермінованість – характеризується суб'єктивністю проявів та індивідуальністю внеску у створення світу переживань особистості. Такі переживання розкриваються через якісні, кількісні, змістові характеристики почуття провини та статеві відмінності в його вияві.

В психологічній літературі провинна розглядається часто як афективний стан в якому людина переживає конфлікт, відносно вчинків, які вона, на її думку, не повинна була робити або навпаки не зробила те, що повинна була зробити.

Провина та причини її виникнення – це спільний предмет розгляду в психології та психіатрії, оскільки часто дане почуття асоціюють з депресією.

Аналіз механізмів розвитку почуття провини вказує на існування як біологічних так і загальнокультурних механізмів. В дослідженнях американського психолога Ейбл-Ейбесфельдта доведено, що розвиток етичних норм має під собою біологічну основу, і пов'язаний з цим розвиток почуття відповідальності і провини також має генетичну основу [3].

Д. Осьюбел висунув три психологічні передумови розвитку емоції провини:

- 1) прийняття загальних моральних цінностей;
- 2) інтеріоризація цих цінностей;
- 3) високий рівень здатності до самокритики, для сприйняття протиріч між реальною поведінкою та інтеріоризованими цінностями [2].

Титаренко Т.М. вивчаючи життєві кризи, підкреслювала руйнівні наслідки реакцій на кризові явища, які проявляються у самозвинувачення в будь-яких варіантах, що можуть стати, як наголошує автор, причиною психосоматичних захворювань [1].

В сучасному психотерапевтичному аспекті розглядаються такі найхарактерніші ситуації переживання почуття провини як: “провина” народженої дитини, “провина” після падіння соціального статусу, “провина” жертви насильства, та “провина” після смерті близької людини. Характерним для цих ситуацій є те, що почуття провини хвилює тих людей, за якими взагалі ніякої

провини немає. В цих випадках людина витрачає життя на самозвинувачення та спокутування гріхів, що заважає її особистісному зростанню та встановленню гармонії з собою та навколишнім світом [4].

Отже, серед проблем, пов'язаних з причинами виникнення провини, підкреслюється, що переживання особистістю почуття провини пов'язано з ситуативними детермінантами, і ці ситуаційні детермінанти обумовлені або травмуючою, або кризовою ситуацією. Також підставою для переживання провини є “неправильний” вчинок, як прояв оціночної функції, коли емоція провини прямо пов'язана з усвідомленням факту проступку чи зрадництва власних поглядів і переконань. Як зазначає Софіна Л.В., найбільш проблемним та перспективним аспектом дослідження почуття провини є не виявлення та розкриття його зв'язку з травмою або кризою, а зосередження на такій детермінації переживання почуття провини як “неправильний вчинок”. Причому, це стосується ситуаційних детермінант, що викликають почуття провини. А саме - пов'язані зі спрямованістю на переживання даного почуття перед іншими людьми, у випадку невиконання зобов'язань перед значимою людиною, або спрямованістю на переживання перед самою собою, коли людина недостатньо реалізує свій потенціал і не виконує власних зобов'язань.

Література

- 1.Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності: [монографія] / Т. Титаренко – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
2. Ausubel D.P. Relationships between shame and guilt in socializing process. – Psychological Review, 1955.
- 3.Eibl-eibesfeldt I. Love and hate: The natural history of behavior patterns. – New York, Holt, 1971.
- 4.<http://www.naritsyn.ru/read/all/azbuka/vina.htm>